

UDK:796.02.061.

Azizbek XASANOV,
O'zJOKU dotsenti v.b., pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).
E-mail: aziz@mail.ru
O'zDJTSU dotsenti, p.f.b.f.d. (PhD), A.N.Shopulatov taqrizi asosida

JISMONIY TARBIYA VA SPORT SOHASI MUTAXASSISLARIDA FUQAROLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Annotatsiya

Mazkur maqolada jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassislarida fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish masalalari muhokama qilingan bo'lib, soha mutaxassislarida zamonaviy ko'nikma va malakalarni shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Fuqarolik, kompetensiya, madaniyat, tizim, ta'lim, ilm-fan, ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiya, jismoniy tarbiya, sport, mexanizm, takomillashtirish, rivojlantirish.

ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие гражданской компетентности у специалистов в области физического воспитания и спорта, а также разрабатываются предложения и рекомендации по совершенствованию механизмов формирования современных навыков и умений у специалистов в данной области.

Ключевые слова: Гражданственность, компетентность, культура, система, образование, наука, исследования, инновации, физическое воспитание, спорт, механизм, совершенствование, развитие.

QUESTIONS OF THE DEVELOPMENT OF CIVIC COMPETENCE AMONG SPECIALISTS IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Annotation

This article examines the development of civic competence among specialists in the field of physical education and sports, and also develops proposals and recommendations for improving the mechanisms for the formation of modern skills and abilities among specialists in this field.

Key words: Citizenship, competence, culture, system, education, science, research, innovation, physical education, sport, mechanism, improvement, development.

Kirish. Mamlakatimizda yoshlarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ongi va qalbida mustaqillik g'oyalariga sodiqlik, milliy o'zlikni anglash, Vatanga muhabbat va uning taqdiriga daxldorlik, fidoyilik hissini qaror toptirish va rivojlantirish ustuvor vazifalardan bo'lib, bunda talabalarda fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlashtirish, aksiologik yondashuvning talabalarda fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishga doir pedagogik imkoniyatlarini ochib berish o'ziga xos metodologik yondashuv bo'lib hisoblanadi.

Mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sport sohasida ham xalqaro standartlarga muvofiq kompleks bilimlarga yega malakali kadrlar tayyorlash sifatini yaxshilash, sportda ilm-fanni jadal rivojlantirish, yuqori malakali raqobatbardosh trener-o'qituvchilar, mutaxassislar hamda ilmiy xodimlarni tayyorlash jarayonlarini yanada takomillashtirishga qaratilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, oxirgi yillarda jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlar tayyorlash bo'yicha bir qator samarali ishlar amalga oshirildi. Prezidentimizning 2022 yil 3 noyabrda "Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-414-sonli Qaroriga asosan jismoniy tarbiya va sportda ta'lim tizimini va kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha bir qator ishlar belgilab olindi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Pedagogik mahorat pedagogik madaniyatning asosiy komponenti hisoblanib, u ham o'z navbatida murakkab tuzilishga ega. U quyidagi to'rtta qismdan iborat: pedagogik texnologiya, pedagogik mahorat, predmetni bilish, pedagogik uslub.

Bugungi kunda jismoniy tarbiya va sport ta'lim jarayonida o'qituvchilarning pedagogik mahorati va kompetentligiga ham alohida e'tibor qaratish kerak. Kompetensiya bilimlarning umumiyliigi va ularning odamlarda mavjudligini anglatadi, kompetentlik – bu bilimlarni ish jarayonida ishlatish darajasini anglatadi.

Hozirgi kunda o'zgarib borayotgan tashkiliy vosita, shakl, metodlar va ijtimoiy shart-sharoitlar o'qituvchilarga yangi talablar qo'ymoqda. Ma'lumki, yuqori jismoniy-amaliy tayyorgarlik o'quv-tarbiyaviy jarayonning sifati va samaradorligini belgilaydi. Jismoniy tarbiya sohasida va uni o'qitish metodikasi sohasida o'quv fanini puxta bilish, bu bilimlarning yuqori darajadagi sport unvoniga va shaxsiy tajribaga asoslanganligi (masalan, sport ustasi) ijodiy yondashishga imkon yaratadi. Agar mutaxassis yangi axborotlarga ega bo'lmasa, uning malaka mahorati pasayadi. Shu bois, u shaxsiy vaqtining 25-30 foizini ilg'or ilmiy yutuqlar bilan tanishishga sarflashi kerak bo'ladi.

Kompetentlik pedagogik jarayonda sog'lom psixologik muhitni yaratish olish, o'quvchilar va ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan ijobiy muloqotni tashkil etish, turli salbiy psixologik ziddiyatlarni o'z vaqtida ang'ay olish va bartaraf etish olish; pedagogik jarayonni

metodik jihatdan oqilona tashkil etish, ta'lim yoki tarbiyaviy faoliyat shakllarini to'g'ri belgilash, metod va vositalarni maqsadga muvofiq tanlay olish, metodlarni samarali qo'llay olish, axborot muhitida zarur, muhim, kerakli, foydali ma'lumotlarni izlash, yig'ish, saralash, qayta ishlash va ulardan maqsadli, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etishdir.

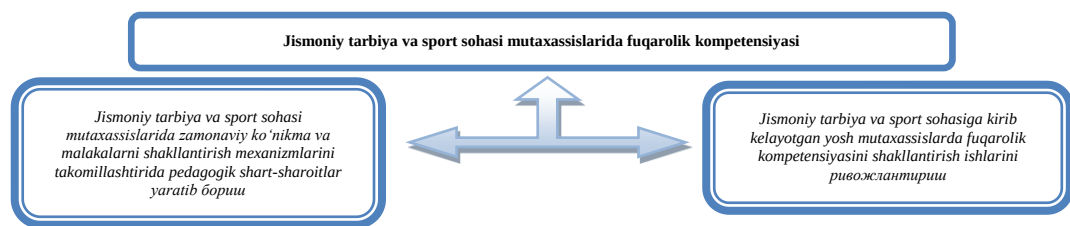
Har bir pedagogning xizmat vazifalarini bajarishida uning hatti-harakatlari ko'rsatkichlariga e'tibor berib, u yoki boshqa kompetensiyalar qanday rivojlanganligini aniqlash mumkin bo'ladi.

Bizga ma'lumki jismoniy tarbiya jarayonida sog'lomlashtirishgina emas, balki ta'lim va tarbiya vazifalari xam amalga oshiriladi. Respublikada «Jismoniy tarbiya va sport» tug'risidagi Qonunning kabul qilinishi mamlakatimizda sportni takomillashtirishda poydevor bo'ldi. Vatanimiz sha'nini munosib himoya qila oladigan sog'lom, baquvvat, irodali, chiniqqan, mahoratli yoshlarni tarbiyalash xaqida g'amxo'rlik qilinmoqda. Mamlakatimizda mustaqillik yillarida aholining, ayniqsa, yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratildi, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, ular orasidan

iqtidorli sportchilarni saralab olish va maqsadli tayyorlash ishlarini tizimli tashkil etish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Jismoniy madaniyat tizimining maqsad va vazifalarini, vosita va usuliyatlarini, tamoyillarini, jismoniy yuklama va uni qo'llash qonuniyatlarini, jismoniy tarbiyasining aqliy, axloqiy, nafasot va mehnat tarbiyasi bilan bog'liq bo'lgan sport qonuniyatlarini ochib beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Inson shaxsining kamol topishi juda murakkab va uzluksiz jarayon davomida shakllanadi. Tarbiyaning bosh maqsadi-yosh avlodni ma'naviy axloqiy tarbiyalashda xalqning boy milliy, ma'naviy tarixiy an'analarga, urf-odatlariga xamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali tashqiliy, pedagogik shakl va vositalarni ishlab chiqib amalga joriy etishdir. Tarbiyaning aossiy vazifasi – shaxsni aqliy, axloqiy, erkin fikrlovchi va jismoniy rivojlanishi, uning qobiliyatlarini har tomonlama ochish uchun imkoniyat yaratishdir. Bu borada jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassislarida fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish, soha mutaxassislarida zamonaviy ko'nikma va malakalarni shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirib borish o'z samarasini beradi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya va sport sohasiga kirib kelayotgan yosh mutaxassislarda fuqarolik kompetensiyasini shakllantirish ishlarini rivojlantirish, bunda pedagogik shart-sharoitlar yaratish zarur hisoblanadi (1-rasm).

1-rasm. Jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassislarida fuqarolik kompetensiyasi shakllantirish asoslari

Xulosa va takliflar. Hayotda jismoniy tarbiya va sport shu qadar muhimki, uni ortiqcha baholab bo'lmaydi. Har bir inson, boshqalarning yordamisiz, o'z shaxsiy hayotida jismoniy tarbiya va sportning ahamiyatini o'rganishi va

qadrlashi mumkin. Ammo bularning barchasi bilan jismoniy tarbiya va sportning milliy ahamiyatga ega ekanligini unutmasligimiz kerak, bu haqiqatan ham millatning kuchi va salomatligidir.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2015-yil 4-sentabrdagi "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi (yangi tahriri) qonuni".- B.29.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-sonli Farmoni.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. 464-b.
4. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekistonga jadal islohotlar sur'atiga mos ilg'or kadrlar kerak nomli ma'ruzasidan. Xalq so'z gazetasi 19.12.2018. B.3-4.
5. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekistonga jadal islohotlar sur'atiga mos ilg'or kadrlar kerak nomli ma'ruzasidan. Xalq so'z gazetasi 19.12.2018. B.3-4.
6. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. -М.:
7. Губа В.П. Теория и методика современных спортивных исследований: монография.-М.: Спорт, 2016. – 232 с.
8. Губа В.П. Педагогические измерения в спорте: методы, анализ и обработка результатов: монография.-М.: Спорт, 2020. – 324 с.